

Kritik mot Rättspsykiatriska regionkliniken i Sundsvall för att patienter inte har möjlighet att tala ostört i telefon

Beslutet i korthet: Vid Rättspsykiatriska regionkliniken i Sundsvall har patienter på en avdelning tillgång till en fast telefon, som är placerad så att personalen kan ha uppsikt över att patienter som har inskränkningar i sin rätt att använda elektroniska kommunikationstjänster inte ska nyttja den. Telefonens placering medför en risk för att andra patienter eller personal kan höra vad den som pratar i telefonen säger. Patienterna har också möjlighet att använda en telefon i ett konferensrum. Vid sådana samtal är någon ur avdelningspersonalen närvarande av säkerhetsskäl.

ChefsJO har inte någon invändning mot placeringen av den fasta telefonen, så länge de patienter som får använda telefon även har möjlighet att ringa ostört. Någon sådan möjlighet finns emellertid inte. Även om syftet med personalnärvaron i konferensrummet inte är att lyssna på patienternas telefonsamtal blir detta enligt chefsJO en konsekvens av närvaron. Han konstaterar att det inte finns något lagstöd för en sådan åtgärd och kritiserar kliniken för rutinerna. ChefsJO förutsätter att kliniken har vidtagit åtgärder för att komma till rätta med bristerna och att det har lett till att de patienter som har rätt att tala ostört i telefon också kan göra det.

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 2 oktober 2021 framförde AA klagomål mot Rättspsykiatriska regionkliniken i Sundsvall. Han anförde i huvudsak följande:

Telefonen som patienterna på avdelning 99 får använda finns mitt ute på avdelningen bakom en smal vägg, i närheten av ett personalrum. Det är nästan omöjligt att använda telefonen utan att personal eller andra patienter kan höra vad den som pratar i telefonen säger. En patient kan alltså inte ha ett förtroligt samtal med sin advokat eller med myndigheter.

Utredning

Muntliga uppgifter inhämtades från avdelningschefen för avdelning 99. Hon bekräftade att telefonen finns på en plats där även andra patienter kan uppehålla sig. Vidare förklarade hon att patienter som vill ringa telefonsamtal utan att

andra patienter kan höra har möjlighet att ringa från ett enskilt rum i närvaro av personal.

Regionstyrelsen i Region Västernorrland uppmanades att yttra sig över klagomålen. Regionstyrelsen skulle också yttra sig över om patienterna har möjlighet att ringa enskilt, utan närvaro av personal.

I sitt remissvar anförde regionstyrelsen i huvudsak följande:

AA ges rättspsykiatrisk vård med beslut om särskild utskrivningsprövning och vårdas på avdelning 99 på Rättspsykiatriska regionkliniken i Sundsvall, som har förhöjd säkerhetsklassificering.

Patienterna på den avdelningen har under dagtid fri tillgång till en fast telefon som är placerad i korridoren bakom en halvvägg. Telefonens placering syftar till att ge personalen möjlighet att ha uppsikt över att patienter som har inskränkningar i sin rätt att använda elektroniska kommunikationsmedel inte ska nyttja telefonen.

Om en patient vill ringa ett samtal utan att stå i korridoren finns möjlighet att nyttja personaltelefonen i ett konferensrum på avdelningen. På grund av att det finns föremål i det rummet som kan utgöra en säkerhetsrisk ska någon ur avdelningens personal sitta med i rummet under samtalet. Att personal sitter med av säkerhetsskäl måste ses som en proportionerlig avvägning som gjorts utifrån de förutsättningar som råder på vårdinrättningen. Enligt regionstyrelsens uppfattning har kliniken agerat i enlighet med gällande lagstiftning.

Chefsöverläkaren vid den aktuella kliniken anförde bl.a. att det är av vikt att patienterna ges möjligheter att stå i kontakt med omvärlden på ett sätt som gör att de inte känner sig avlyssnade och att kliniken kommer att göra en översyn av såväl tekniska möjligheter som lokalernas utformning för att öka patienternas möjligheter att ringa ostört.

AA fick tillfälle att kommentera remissvaret.

Rättsliga utgångspunkter

Av 8 a § första stycket lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk tvångsvård, LRV, framgår att patienter som är föremål för rättspsykiatrisk vård med beslut om särskild utskrivningsprövning, och som vårdas på en sjukvårdsinrättning eller avdelning för vilken en förhöjd säkerhetsklassificering gäller, endast får använda sådan teknisk utrustning för elektroniska kommunikationstjänster som tillhandahålls av vårdgivaren. Vidare framgår att vårdgivaren ska tillhandahålla sådan utrustning för att säkerställa patientens rätt att stå i förbindelse med annan person.

Chefsöverläkaren får besluta att inskränka en patients rätt att använda elektroniska kommunikationstjänster, om det är nödvändigt med hänsyn till vården eller rehabiliteringen av patienten eller för att undvika att någon annan

lider skada. Den tekniska utrustning som möjliggör användningen får omhändertas under den tid beslutet gäller. Omhändertagen utrustning ska återlämnas till patienten senast när beslutet om inskränkning upphör att gälla (se 8 § första stycket LRV och 20 b § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, LPT).

Vilken teknisk utrustning för elektroniska kommunikationstjänster som ska tillhandahållas regleras inte, utan det är upp till varje vårdgivare att organisera verksamheten efter olika behov och förutsättningar så att regelverket följs (se prop. 2013/14:119 s. 22). Det har inte ansetts möjligt eller lämpligt att ange det antal telefoner och datorer eller annan utrustning som ska finnas tillgängliga för patienterna på en sjukvårdsinrättning eller avdelning. Vårdgivarens skyldighet får dock inte tolkas så snävt att det medför en faktisk inskränkning av patienternas möjligheter att kunna kommunicera med annan person. Avsikten är att patienterna ska kunna kommunicera utan begränsning med den utrustning vårdgivaren tillhandahåller, såvida inte ett individuellt beslut i enlighet med 8 § LRV och 20 b § LPT har fattats. Patienterna har en i princip oinskränkt rätt att använda den utrustning som tillhandahålls av vårdgivaren (se a. prop. s. 28).

Av förarbetena till LRV och LPT framgår att telefonavlyssning inte är tillåtet. I samband med införandet av 8 a § LRV anfördes följande (se a. prop. s. 20 och 29):

Det framgår vidare av förarbetena att bestämmelsen inte ger chefsöverläkaren eller annan personal rätt att avlyssna telefonsamtal eller på annat sätt ta del av innehåll i samband med att patienten använder elektronisk kommunikation. Om det däremot genom t.ex. anmälningar eller på annat sätt framkommer att en patient missbrukar sin rätt till elektronisk kommunikation finns förutsättningar att inskränka hans eller hennes rätt till sådan kommunikation.

Liksom i fråga om individuella beslut om inskränkningar enligt 20 a § LPT [numera 20 b § LPT, JO:s anm.] ges chefsöverläkaren eller annan personal inte rätt att avlyssna telefonsamtal eller på annat sätt ta del av innehåll i samband med att patienten använder elektronisk kommunikation, t.ex. en dator. Både vid generella inskränkningar enligt förslaget och vid individuella beslut om inskränkningar i enlighet med 20 a § LPT är det dessutom av yttersta vikt att patienten ges möjlighet att komma i kontakt med t.ex. sitt offentliga biträde eller annan myndighetsperson, t.ex. polis eller tillsynsmyndighet, utan att någon hälso- och sjukvårdspersonal hör eller ser vad som sägs eller skrivs.

Slutligen kan nämnas att all hälso- och sjukvård, inklusive den rättspsykiatriska vården, ska bedrivas så att kraven på en god vård uppfylls (5 kap. 1 § hälso- och sjukvårdslagen [2017:30]). Det innebär bl.a. att vården ska vara av god kvalitet och att den ska vara säker, trygg och bygga på respekt för patientens självbestämmande och integritet.

Bedömning

Av utredningen framgår att patienter som vårdas på avdelning 99 under dagtid har fri tillgång till en fast telefon på avdelningen. Enligt AA är det nästan

omöjligt att använda den utan att andra patienter eller personal kan höra vad den som pratar i telefonen säger. Eftersom vårdgivaren inte har tillbakavisat uppgifterna utgår jag från att patienterna inte kan använda telefonen utan att det finns en sådan risk. Patienterna har också möjlighet att använda en personaltelefon i ett konferensrum. Vid sådana samtal är någon ur avdelningspersonalen närvarande eftersom det finns föremål i rummet som kan utgöra en säkerhetsrisk.

Jag har förståelse för syftet med placeringen av den fasta telefonen på avdelningen och har inte någon invändning mot den, så länge de patienter som får använda telefon även har möjlighet att ringa ostört. Ett sådant behov kan finnas t.ex. om en patient behöver samtala med en advokat eller med en företrädare för en annan myndighet. Jag har förstått att patienterna på avdelning 99 inte har någon sådan möjlighet.

Även om syftet med personalnärvaron i konferensrummet inte är att lyssna på patienternas telefonsamtal blir detta en konsekvens av närvaron. Som jag har redogjort för under rubriken Rättsliga utgångspunkter finns det inte något lagstöd som ger personalen rätt att avlyssna telefonsamtal eller på annat sätt ta del av innehåll i samband med att patienten använder elektronisk kommunikation. Mot den bakgrunden bedömer jag att klinikens rutiner inte är förenliga med lagstiftningen. För detta förtjänar kliniken kritik. Jag förutsätter att kliniken nu har vidtagit åtgärder för att komma till rätta med bristerna och att detta har lett till att de patienter som har rätt att tala ostört i telefon också kan göra det.

Ärendet avslutas.